

PODKLAD PRO PŘEDMĚT

KAPITÁLOVÉ OBCHODNÍ KORPORACE A CENNÉ PAPÍRY

19.-24. přednáška

JUDr. Radim Kříž, Ph.D.

SMĚNKA

Pramen právní úpravy:

- Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový (SŠZ) v úplném znění – vychází z tzv. Ženevských úmluv: 1.konference v Ženevě (1930):
 - Úmluva o jednotném směnečném zákoně,
 - Úmluva o střetech zájmů,
 - Úmluva o směnečných poplatcích

SŠZ nemá definici směnky, vychází se z povinných obsahových náležitostí směnek.

Charakteristika směnk:

- abstraktní,
- hlavní,
- konstitutivní,
- obligační,
- zpravidla cirkulační,
- převoditelný,
- obchodovatelný,
- soukromoprávní,
- spíše úvěrový (někdy s ohledem na „volnou“ délku splatnosti platební).

Druhy směnek:

- **Cizí** (čl. I., § 1-74 SŠZ) x

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. *jméno toho, kdo má platit (směnečníka);*
4. údaj splatnosti;
5. údaj místa, kde má být placeno;
6. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
7. datum a místo vystavení směnky;
8. podpis výstavce.

- **Vlastní** (čl. I. § 75-90 SŠZ)

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
2. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. údaj splatnosti;
4. údaj místa, kde má být placeno;
5. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
6. datum a místo vystavení směnky;
7. podpis výstavce.

Bez uvedených náležitostí se nejedná o směnku!

Formy směnek:

na řad (převoditelné rubropisem) x
(čl. I. § 11 odst. 1 SŠZ)

na jméno (převoditelné cessí)
(čl. I. § 11 odst. 2 SŠZ)

Účastníci směnečných vztahů:

Směnka vlastní:

Výstavce

- přímý směnečný dlužník,
- věřitel má vůči němu přímé právo na zaplacení směnky,
- proti němu se směnka protestuje,
- pro výkon práv vůči výstavci vlastní směnky není nutné splnění tzv. zachovávacích úkonů jako u nepřímých dlužníků (tj. typicky předložení směnky k placení a protestace),

x **věřitel** (remitent)

- prvním oprávněným ze směnky,
- předkládá směnku dlužníku k placení, není-li převedena,

Směnka cizí:

Výstavce (trasant),

- dává příkaz směnečníkovi, aby zaplatil remitentovi,
- dlužník nepřímý (regresní, postihový),
- odpovídá za přijetí a za zaplacení směnky,
- je postihován za to, že směnka není akceptována či zaplacená,
- svou odpovědnost za přijetí může trasant vyloučit zvláštní doložkou „bez postihu za přijetí“ (ochrana před postihem trvá maximálně do splatnosti),
- odpovědnost za případné nezaplacení směnky se trasant zprostit nemůže,
- pokud trasant v rámci postihu směnku zaplatí, může nabýt práva v zásadě jen proti případnému akceptantovi a případně jeho avalovi,

x **věřitel (remitent)**

- podobné postavení jako věřitel směnky vlastní, s výjimkou toho, že má dlužníky dva (směnečník /nutná akceptace/ a výstavce /nepřímý dlužník – nutno učinit zachovávací úkony/), po akceptaci směnečníka má remitent přímá práva vůči akceptantovi (směnečníkovi) a „zálohu“ v osobě výstavce.

Směnečník (trasát),

- adresát příkazu výstavce k placení,
- skutečným dlužníkem se stane směnečník akceptací,

Další účastníci směnečných vztahů:

I.) Akceptant (příjemce) – závazek vzniká až akceptací směnky, řádná akceptace směnky předpokládá identitu mezi směnečníkem a akceptantem. Důsledek: akceptant je pak zavázán v postavení přímého směnečného dlužníka (čl. I., § 28 odst. 1 SŠZ). Pokud zaplatí, nemůže se obrátit postihem na další směnečné dlužníky,

2.) Osoby směnečného rukojemství - jde o zajištění závazků ze směnky, jak přímých, tak postižných dlužníků tzv. směnečným rukojemstvím (čl. I., § 30-32 SŠZ) Od běžného ručitele se liší výrazným oslabením akcesority (pouze formální akcesorita) a úplnou absencí subsidiarity. **Směnečným rukojmím (avalem, avalistou)** – zpravidla osoba, která ještě není směnečně zavázaná – zvyšuje bonitu směnky, ale nebrání tomu, že to bude i ten, kdo směnku již podepsal. Rukojmí je zavázán stejně jako ten, za koho se zavázal. Rukojemské prohlášení za přímého dlužníka zakládá obdobné postavení i avalovi; aval za nepřímého dlužníka je potom sám nepřímým dlužníkem. Ten, za koho se zaručil, se označuje jako **avalát**. Pokud není na směnce označeno, za koho se ručení přijímá, platí, že je jím výstavce. Bez avaláta není avala. Aval může převzít rukojemství za více osob, stejně jako více osob může převzít ručení za jednoho dlužníka. Nelze převzít rukojemství za toho, kdo není vůbec směnečně zavázán (žaloba vůči avalovi směnečníka, který směnku neakceptoval,, nebude úspěšná, neboť „avalovi“ závazek vůbec nevznikl).

3.) Účastníci směnečné indosace – u směnky „na řad“ – Účastníkem indosace je **indosant** (rubopisec, žirant) a **indosatář** (rubopisník, žiratář). Indosamentem převádí indosant na indosatáře směnku. Prvním indosantem je remitent, dalším je indosatář z předchozího rubopisu. Indosant je typickým nepřímým (postihovým) dlužníkem. Odpovídá jako trasant za přijetí a zaplacení směnky. Může tuto odpovědnost limitovat nebo z okruhu záložních dlužníků vyloučit (tuto možnost nemá výstavce cizí směnky). Zcela vyloučí svoji odpovědnost indosant doložkou „sine obligo“, popř. podobnou doložkou. Určitým způsobem limituje svoji odpovědnost také indosant, který indosoval doložkou „nikoliv na řad“, v takovém případě odpovídá pouze svému indosatáři, nikoliv již dalším nabyvatelům směnky, na které byla listina dále indosována (čl. I. § 15 odst.2 SŠZ).

4.) Účastníci směnečné intervence (čl. I. § 55-63 SŠZ) – podstata intervence spočívá v tom, že určitá osoba, tzv. **intervenient**, dobrovolně akceptuje nebo vyplácí směnku, aby předešla hrozcímu postihu vůči směnečnému dlužníku. Ten, v jehož prospěch se intervenuje, se označuje jako „**poctěný**“ (**honorát**). Terminologie (přijetí a placení pro čest) vyjadřuje původní historické motivy – má zachránit dobré jméno dotčeného dlužníka. **Intervenientem (honorantem)** může být kdokoli, s výjimkou příjemce směnky, výstavce vlastní směnky a jejich avalistů. Poctěným (honorátem) je osoba, proti které je možno vést **směnečný postih pro nepřijetí, neplacení nebo nejistotu** (viz čl. I. § 43, 56 odst. 1 a 59 odst. 1 SŠZ). **Honorátem může být pouze nepřímý dlužník**. Postavení intervenientů se odvíjí od postavení osoby, pro jejíž čest byla směnka přijata nebo zaplacená. Čestný plátce po zaplacení směnky nabývá práv vůči osobě, pro jejíž čest intervenoval, a vůči jejím dlužníkům.

5.) Domiciliát (čl. I. § 4 SŠZ) - je to osoba, u které lze učinit splatnou (**umístěněc**). Domiciliát není ze směnky zavázán, ani oprávněn, je jen prostředníkem, skrze kterého má příslušný dlužník směnku proplácet. Zpravidla působí jako dlužníkův mandatář (jeho jménem a na jeho účet). V případě nezaplacení nelze proti němu vést postih. Označit domiciliáta může pouze výstavce a u cizí směnky za určitých předpokladů také směnečník (viz čl. I. § 27 SŠZ).

Druhy protestů:

1.) Protest pro nedatované přijetí (čl. I. § 25 odst. 2 SŠZ) - jen u směnky splatné **určitý čas po vidění**, nebo u směnky, která musí být podle doložky dle § čl. I. § 22 odst. 1 nebo odst. 4 SŠZ předložena **k přijetí v určité lhůtě**,

Cíl protestace: je zjistit, že směnka byla přijata k určitému datu, ačkoliv toto přijetí není akceptantem datováno.

2.) Protest pro nepřijetí (čl. I. § 44 odst. 1 SŠZ) – vede se jen u směnky cizí.
Cíl protestace: je zjistit a osvědčit, že směnka byla předložena včas k přijetí, a toto bylo buď zcela, nebo zčásti odmítnuto, anebo směnka nebyla přijata bezpodmínečně.

3.) Protest pro neplacení (§ čl. I. § 44 odst. 1 SŠZ) –
Cíl protestu: je osvědčení skutečnosti, že byla směnka v prezentační lhůtě předložena k placení přímému dlužníku ze směnky a nebyla zaplacená zcela nebo z části.

4.) Protest pro nepřijetí směnky podpůrnou adresou (honorační protest pro nepřijetí) (čl. I. § 56 odst. 2 SŠZ) -
Cíl protestu: obrácení se s prezentací směnky na směnečníka, vůči němu nechat dělat protest, a neuspějeme-li proti směnečníkovi, obrátit se na podpůrnou adresu, a odmítne-li směnku akceptovat, zjistit to protestem.

5.) Protest pro nezaplacení směnky podpůrnou adresou nebo čestným příjemcem (§ 60 SŠZ) -

Cíl protestu: poté, co byla směnka marně prezentována přímému dlužníkovi či směnečníkovi a neúspěšné předložení směnky k placení bylo zjištěno protestem.

6.) Protest po nevydání stejnopisu směnky zasláno k přijetí (perkviziční protest) (čl. I. § 66 odst. 2 SŠZ) -

Cíl protestu: je ověřit, že majitel směnky nezískal zpět ten duplikát směnky, který zaslal za účelem akceptu jiné osobě. Protože ustanovení o směnečných duplikátech, stejnopisech se vztahují jen na směnku cizí, je možný tento protest u směnky cizí.

7.) Protest pro nevydání prvopisu směnky majiteli opisu (perkviziční protest) (čl. I. § 68 odst. 2 SŠZ) – spojen se směnečným opisem. Prvopis neztrácí svůj význam, jen na prvopisu směnky je uveden podpis příjemce a výstavce. Tedy jako směnečná legitimace je každému majiteli směnky tento prvopis potřebný.
Cíl protestu: je zjistit, proč nebyl vydán prvopis směnky.

Schematický přehled nakládání se směnkou při splatnosti:

1.) S m ě n k a splatná na viděnou:

a) předložení směnky přímému dlužníku

lhůta: do jednoho roku od data vystavení uvedeného na směnce, nebo v jiné lhůtě ze směnky vyplývající (čl. I. § 34 SŠZ),

b) zřízení protestu (není nutné, není-li na směnce nepřímých /postižních/ dlužníků)

lhůta: stejná jako ad a), prodloužená o jeden den, byla-li směnka předložena posledního dne a směnečník požádal o její předložení opakovaně (čl. I. § 44 odst. 2 SŠZ),

c) předložení směnky podpůrné adrese, nebo čestnému příjemci v platebním místě, jsou-li na směnce dány,

lhůta: stejná jako ad b) zvýšená o jeden pracovní den (čl. I. § 60 SŠZ),

d) zřízení protestu pro neplacení intervenientem (intervenční protest),

lhůta: lhůta:stejná jako c/ (čl.I § 60 odst. 1 SŠZ),

e) podání zprávy o neplacení výstavci a svému indosantovi,

lhůta: čtyři dny od protestu, nebo od presentace (čl. 1 § 45 odst. 1 SŠZ),

f) uplatnění práv ze směnky proti nepřímým dlužníkům, je-li takových,

lhůta: jeden rok ode dne splatnosti (čl. I. § 70 odst. 2 SŠZ),

g) uplatnění práv ze směnky proti přímým dlužníkům,

lhůta: tři roky ode dne splatnosti (čl. I § 70 odst. 1 SŠZ),

2.) **Směnky ostatní, to je směnky splatné určitý čas po vidění, směnky splatné v určité lhůtě a směnky splatné v určitý den:**

a) předložení směnky k placení přímému dlužníku,

lhůta: den splatnosti (nebo následující pracovní den) a následující dva pracovní dny (čl. I. § 38 odst. 1 SŠZ),

b) zřízení protestu pro neplacení (není nutné, není-li na směnce nepřímých /postižních/ dlužníků),

lhůta: dva pracovní dny následující po dni splatnosti (nebo po následujícím pracovním dnu (čl. I. § 44 odst. 3 SŠZ),

c) předložení směnky podpurné adrese, nebo čestnému příjemci v platebním místě, jsou-li na směnce dány,

lhůta: stejná ad b) prodloužená o jeden pracovní den (čl. I.§ 60 odst.1 SŠZ),

d) zřízení intervenčního protestu pro neplacení

lhůta: stejná jako ad c),

e) podání zprávy o neplacení výstavci a svému indosantovi

lhůty: čtyři pracovní dny od protestu, nebo od prezentace (čl. I. § 45 odst. 1 SŠZ),

f) uplatnění práv ze směnky proti nepřímým dlužníkům, je-li takových

lhůta: jeden rok ode dne splatnosti (čl. I. § 70 odst. 2 SŠZ),

g) uplatnění práv ze směnky proti přímým dlužníkům

lhůta: tři roky ode dne splatnosti (čl. I. § 70 odst. 1 SŠZ).